

Effektivare förvaltning av skyddade områden

Handlingsplan med prioriterade insatser

Denna handlingsplan beskriver hur förvaltningen av skyddade områden kan utvecklas och effektiviseras för att bättre bidra till att uppfylla nationella och internationella mål för biologisk mångfald och friluftsliv. Planen tar sin utgångspunkt i ett komplext förvaltningsuppdrag med krav som följer av lagstiftning, politiska mål och internationella åtaganden, samt i identifierade brister och utvecklingsbehov i dagens förvaltning.

Handlingsplanen har tagits fram av Naturvårdsverket i dialog med länsstyrelserna med utgångspunkt i bland annat Riksrevisionens granskning av förvaltningen av skyddad natur. Fokus ligger på att stärka målstyrningen, skapa bättre förutsättningar för genomförande av prioriterade åtgärder samt utveckla kunskapsförsörjning och informationshantering. Planen är inriktad på stödjande processer, arbetssätt och systematik och ska fungera som en gemensam plan för det fortsatta utvecklingsarbetet.

Innehåll

1.	INLEDNING	3
1.1	Bakgrund	3
1.2	Syfte och mål	4
1.3	Avgränsningar	5
1.4	Process för framtagande	8
2.	UTVECKLINGSSOMRÅDEN MED INSATSER	9
2.1	Bättre stöd för ett arbetssätt med tydliga mål och prioriteringar	10
2.1.1	Nationella och regionala prioriteringar för naturvårdande skötsel och restaurering (1)	11
2.1.2	Målstyrt arbetssätt med fokus på friluftslivmålen (2)	12
2.1.3	Nationella och regionala prioriteringar för en effektiv och målstyrd besöksförvaltning (3)	13
2.2	Stärkta förutsättningar för genomförande av åtgärder	14
2.2.1	Beslut, föreskrifter och skötselplaner hindrar inte prioriterade förvaltningsåtgärder (4)	14
2.2.2	Rådighet för förvaltare i Natura 2000-områden som inte omfattas av annat områdesskydd (5)	16
2.2.3	Ekonomiska resurser fördelas ändamålsenligt och effektivt (6)	17
2.2.4	Kapacitet och kompetens är tillräcklig för genomförande av prioriterade åtgärder (7)	18
2.3	Förbättrad kunskapsförsörjning och informationshantering	20
2.3.1	Förbättrad kunskap om bevarandetillstånd, åtgärdsbehov och effekter av åtgärder (8)	20
2.3.2	Förbättrad kunskap om nuläge, friluftslivets värden, åtgärdsbehov och effekter av åtgärder (9)	22
2.3.3	IT-stöd som motsvarar förvaltningens behov (10)	23
3.	BILAGA 1. ÖVERSIKT INSATSER	24

1. Inledning

1.1 Bakgrund

En god förvaltning av skyddad natur är en förutsättning för att de skyddade områdenas värden ska bevaras och utvecklas, och för att Sverige ska nå sina nationella mål för biologisk mångfald och friluftsliv. En god och effektiv förvaltning bygger på en gemensam förståelse för vad uppdraget innebär, kunskap om vilka resultat och effekter som ska uppnås och vad arbetet hittills bidragit till. År 2024 redovisade Riksrevisionen en granskning av förvaltning av skyddad natur¹. I sin granskningsrapport lyfter de brister kopplat till målstyrning, vägledningsbehov, beslut och skötselplaner som hindrar åtgärder, samt finansiell styrning.

Skydd av naturområden är ett viktigt verktyg för att bibehålla och stärka den biologiska mångfalden. Sverige har därför, både nationellt och genom internationellt samarbete, satt upp mål om att utöka och förbättra vårt nätverk av skyddade områden. Uppdraget att förvalta skyddade områden utgår också från olika lagkrav. För naturreservat och nationalparker utgår det främst från förordningen om områdesskydd och de enskilda skyddsbesluten för områdena. För Natura 2000-områden är EU:s naturvårdsdirektiv (Art- och habitatdirektivet² och Fågeldirektivet³) den centrala utgångspunkten, tillsammans med de delar av miljöbalken och förordningen om områdesskydd där direktivet implementerats i nationell lag. Vidare ställer EU:s förordning om restaurering av natur⁴ bindande och tidsatta krav på hur medlemsländerna ska uppnå förbättringsmål för statusen för livsmiljötyper och arter samt på planering och rapportering. Förordningen utgår till stor del från åtaganden och behov som framgår av naturvårdsdirektiven, men kompletterar den med tidsatta mål och tydligare åtgärdskrav, även för förekomster utanför Natura 2000-nätverket.

Naturvård och friluftsliv länkas samman när vikten av friluftsliv lyfts inom både naturvårds- och friluftslivspolitik, så som inom *En samlad naturvårdspolitik*

¹ Riksrevisionen, Granskningsrapport 30 maj 2024, Förvaltningen av skyddad natur (RiR 2024:11) <https://www.riksrevisionen.se/granskningar/granskningsrapporter/2024/forvaltningen-av-skyddad-natur.html>

² Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter.

³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar.

⁴ Europarådets och rådets förordning (EU) 2024/1991 om restaurering av natur. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401991

(Skr. 2001/02:173)⁵, *Hållbart skydd av naturområden* (Prop. 2008/09:214)⁶, *Sveriges miljömål*⁷ och inte minst inom de nationella *Friluftslivsmålen* (Skr. 2012/13:51)⁸. Skyddad natur har en viktig roll i att bidra till miljömålen samt till de tio friluftslivspolitiska målen. Friluftslivsmålen och grundsynen inom friluftslivspolitiken sätter nationell riktning och ram för den skyddade naturen.

Förvaltningen av skyddade områden ska utifrån en omfattande och komplex kravbild säkerställa att de skyddade områdenas natur- och friluftslivsvärden bibehålls och utvecklas. Arbetet ska bidra till att uppfylla lagkrav, men också nå politiska målsättningar och åtaganden på nationell och internationell nivå. För att bidra till att leva upp till dessa på ett effektivt sätt behövs samordning och ett målstyrt arbete med tydlig gemensam riktning. Att ha en fungerande förvaltning är en avgörande pusselbit för att arbetet med skyddade områden som helhet ska fungera.

1.2 Syfte och mål

Det övergripande syftet med handlingsplanen är att bidra till och skapa förutsättningar för en effektivare förvaltning av skyddade områden. De insatser som presenteras i handlingsplanen har som främsta mål att bidra till att hantera ett komplext uppdrag på ett ansvarsfullt sätt genom ett målstyrt och systematiskt arbete.

Målen med handlingsplanen är att:

- Förbättra stödet till förvaltningen av skyddade områden utifrån tydligare mål och prioriteringar.
- Stärka förutsättningarna att kunna genomföra prioriterade åtgärder inom förvaltningsuppdraget.
- Utveckla kunskaps- och informationsförsörjningen för att bättre stötta och skapa förutsättningar för en adaptiv förvaltning.

Handlingsplanen är inriktad på processer, stöd och systematiskt arbete.

Genomförda insatser ska leda till följande effekter:

- Tydliga målsättningar för arbetet i skyddade områden för att bidra till internationella och nationella mål samt klara åtaganden i relevanta lagar och förordningar.

⁵ En samlad naturvårdspolitik (Skr. 2001/02:173) https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/skrivelse/en-samlad-naturvardspolitik_gp03173/

⁶ Hållbart skydd av naturområden (Prop. 2008/09:214) <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2009/06/prop.-200809214/>

⁷ Sveriges miljömål. <https://www.sverigesmiljomal.se/>

⁸ Mål för friluftslivspolitiken (Skr. 2012/13:51) <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2012/12/skr.-20121351/>

- Klargjorda övergripande prioriteringar för att arbeta effektivt mot mål för livsmiljötyper⁹ och arter, respektive friluftsliv.
- Tydlighet inom vilka områden insatser behövs för att stärka förutsättningar att nå de mest angelägna resultaten för livsmiljötyper och arter, respektive friluftsliv.
- Bättre förutsättningar för en adaptiv förvaltning.
- Stärkt kunskapsförsörjning, samordnad informationshantering, förbättrad utvärdering och rapportering av verksamheten på nationell och regional nivå.

Målgrupp

I texten anges länsstyrelserna som förvaltarorganisation men i de flesta fall avses även Stiftelsen Tyrestaskogen och Laponiatjuottjudus/Laponiaförvaltningen som förvaltar några statligt skyddade områden.

1.3 Avgränsningar

Handlingsplanen tar upp följande delar

Förvaltning av skyddad natur är en del av hela arbetet med skyddad natur. Arbetet med skyddad natur kan illustreras som en kedja med länkar som alla är essentiella för helheten (Figur 1), där förvaltningen är en av länkarna. Dialog och samverkan mellan alla länkar i kedjan är nödvändig. Förenklat kan hela arbetet sägas utgöras av följande processer:

1. *Långsiktigt funktionellt skydd*– Första steget i kedjan handlar om att säkerställa skyddet för områden, samt att ange syfte och mål för dessa.
2. *Förutsättningar för åtgärder* – I detta andra steg omhändertas förutsättningar för att långsiktigt förvalta de områden som skyddas genom beslut och skötselplaner, fastighetsrelaterade frågor och att förvaltaren ges rådighet att utföra åtgärder. Vidare handlar detta steg om förutsättningar som behövs för det praktiska genomförande i form av finansiering, kapacitet och kunskap, m.m.
3. *Genomförande av åtgärder* – Detta steg omfattar genomförandet av de mest prioriterade åtgärderna och bidra till att uppfylla målen.
4. *Tillsyn, tillstånd och dispenser* – Denna verksamhet är inte en del av förvaltningen men av stor betydelse för att de regler som satts upp för området

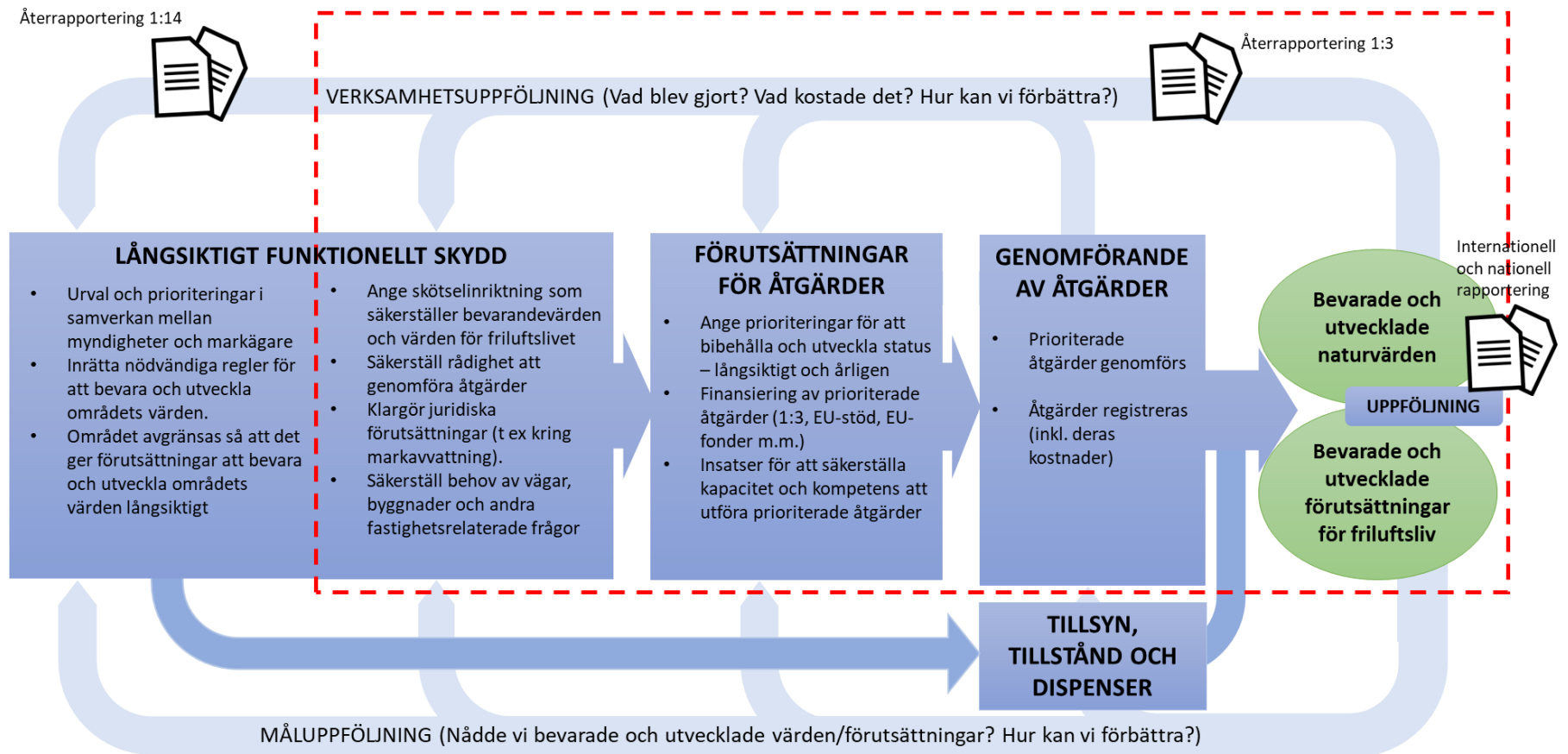
⁹ Begreppet *naturtyp* har tidigare använts för att beskriva naturmiljöer som omfattas av habitatdirektivets bilaga I. Då *livsmiljötyp* används i flera regelverk (t.ex., förordningen om restaurering av natur, habitatdirektivet och förordningen om områdesskydd) inför Naturvårdsverket successivt begreppet livsmiljötyp i våra vägledningar och dokument för att skapa en enhetlig och tydlig kommunikation. Under en övergångsperiod kan båda begreppen förekomma.

följs samt att tillstånd och dispenser hanteras så att syftet med det skyddade området inte äventyras.

5. *Att följa upp och utvärdera arbetet* – Detta är viktigt för lärande, rapportering om nuläge m.m. Det omfattar uppföljningen av dels målsättningar för naturvärden och friluftsliv, dels verksamheten (genomförande, kostnader, m.m.)

Allt arbete i kedjan är tydligt riktade mot målen för att nå effekter och måluppfyllelse.

Denna handlingsplan fokuserar på delarna som rör förtydligade mål och prioriteringar, förutsättningar att förvalta de skyddade områdena och att stärka möjligheterna att följa upp verksamheten. Det illustreras av den röda ramen i Figur 1 (dock med vissa avgränsningar som tydliggörs nedan).

Figur 1. Schematisk beskrivning av arbetet med skyddade områden. Processerna att skydda, att förvalta och att arbeta med tillsyn, tillstånd och dispenser är tydligt riktade mot målen som ska uppnås. Förvaltningen av skyddade områden, vilket är fokus i denna handlingsplan, omfattas av delarna inom den streckade röda linjen (fastighetsfrågor berörs dock bara delvis).

Handlingsplanen tar inte upp:

- Arbetet med att bilda och besluta om naturreservat, Natura 2000-områden och nationalparker. Arbetet berörs ändå i vissa av åtgärderna, i och med den mycket nära kopplingen mellan skydds- och skötselarbetet. Några exempel på delar som ingår i denna plan är frågor om funktionell avgränsning, arbetet med att bedöma revideringsbehovet för skötselplaner och bevarandeplaner, samt arbetet med översyn av föreskrifter som bl.a. berör friluftslivet eller möjligheterna att genomföra naturvårdande skötsel.
- Handlingsplanen omfattar inte heller den övergripande prioriteringen mellan skydd av nya områden och översyn av beslut/planer för redan skyddade områden.
- Nivån på ekonomiska resurser. Frågan om resurssättning avgörs politiskt, och är inte en del av handlingsplanen, men föreslagna åtgärder kan bidra till att det blir tydligare vad som är möjligt att uppnå inom givna resurser, och därmed också vad som inte kan prioriteras för en given period.
- Länsstyrelsernas tillsynsverksamhet. Tillsynsvägledning är en uppgift för Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten som kommuniceras separat.
- Prioriteringar eller åtgärder för akvatiska miljöer. Samverkan sker mellan Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten och det finns många åtgärder som genomförs i biotoper som rör både terrestra och akvatiska miljöer. I det fortsatta arbetet med prioriteringsstöd, inte minst till följd av nationell restaureringsplan i enlighet med förordningen om restaurering av natur, kommer det att utvecklas.
- Förvaltning av kommunala naturreservat. Trots detta kan handlingsplanen ge stöd till förvaltningen av kommunala reservat gällande målstyrning, prioriteringar och utvecklade arbetssätt.
- Uppföljning av bevarandemål och tillstånd.

1.4 Process för framtagande

Naturvårdsverket inledde arbetet med handlingsplanen våren 2023. I december 2023 respektive maj 2024 informerades om planerat upplägg och inriktning på två webinarier. En referensgrupp med medverkande från fem länsstyrelser samt Havs- och vattenmyndigheten bildades. Handlingsplanen sändes på remiss under hösten 2024. Synpunkterna i yttrandena har beaktats vid slutbearbetningen av den reviderade handlingsplanen.

2. Utvecklingsområden med insatser

För att bidra till och skapa förutsättningar för en effektivare förvaltning av skyddade områden krävs ett strukturerat arbetssätt med tydliga mål och prioriteringar, goda förutsättningar för genomförande och en förbättrad kunskapsförsörjning. I detta kapitel presenteras tio utvecklingsområden som har identifierats som viktiga att arbeta med långsiktigt. Dessa områden bidrar till att arbetet blir mer målstyrt, resurseffektivt och kunskapsbaserat.

Utvecklingsområdena är identifierade utifrån flera utgångspunkter, bland annat återrapportering av det statliga anslaget 1:3 ”Åtgärder för värdefull natur”, uppföljning, synpunkter och erfarenhetsutbyte över tid från Länsstyrelser och Naturvårdsverket, samt Riksrevisionens rapport om förvaltning av skyddad natur från 2024. De är indelade i tre grupper som signalerar i vilken del av förvaltningsarbetet de ska ge nytta och effekt:

- Bättre stöd kring prioriteringar mot mål
- Stärkta förutsättningar för genomförande av åtgärder
- Förbättrad kunskapsförsörjning och informationshantering

Till varje utvecklingsområde listas insatser som bedömts nödvändiga att genomföra för att nå områdets mål. Antal insatser, utformning och tidsåtgång varierar och behöver planeras över tid. Utvecklingsområdena och insatserna påverkar även varandra i olika grad, vilket i sin tur kan påverka genomförandet och måluppfyllelsen. Naturvårdsverket följer upp genomförda och eventuella tillkommande utvecklingsområden årligen inför verksamhetsplaneringen för att stegvis utvärdera hur arbetet mot målen går.

Sammanfattning

❖ Bättre stöd för ett arbetssätt med tydliga mål och prioriteringar

Utvecklingsområden:

1. Nationella och regionalt framtagna prioriteringar för naturvårdande skötsel och restaurering
2. Målstyrt arbetssätt med fokus på friluftsmålen
3. Nationella och regionala prioriteringar för en effektiv och målstyrd besöksförvaltning

❖ Stärkta förutsättningar för genomförande av åtgärder

Utvecklingsområden:

4. Beslut, föreskrifter och skötselplaner hindrar inte prioriterade förvaltningsåtgärder
5. Rådighet för förvaltare i Natura 2000-områden som inte omfattas av annat områdesskydd
6. Ekonomiska resurser fördelas ändamålsenligt och effektivt
7. Kapacitet och kompetens är tillräcklig för genomförande av prioriterade åtgärder

❖ Förbättrad kunskapsförsörjning och informationshantering

Utvecklingsområden:

8. Förbättrad kunskap om bevarandetillstånd, åtgärdsbehov och effekter av åtgärder
9. Förbättrad kunskap om nuläge, friluftslivets värden, åtgärdsbehov och effekter av åtgärder
10. IT-stöd som motsvarar förvaltningens behov

2.1 Bättre stöd för ett arbetssätt med tydliga mål och prioriteringar

Gemensamma, tydliga mål och prioriteringar som grund för både länsstyrelsernas och Naturvårdsverkets arbete är centralt för en effektiv förvaltning. Det utgör en grund som ger stöd för att hantera olika ekonomiska förutsättningar och avvägningar inom och mellan olika insatser. En gemensam kraftsamling mot gemensamma mål bidrar till en mer effektiv förvaltning och förbättrad samverkan. Det finns idag ett stort behov att förtydliga hur förvaltning av skyddade områden ska bidra till att leva upp till nationella mål, internationella åtaganden och krav i lagstiftning. En viktig uppgift både för Naturvårdsverket och Länsstyrelserna är att göra kloka avvägningar mellan olika delar av en komplex målbild utifrån de lagkrav och politiska målsättningar som finns för förvaltningen. Nedan beskrivs de

insatser som identifierats som mest angelägna inom området *Bättre stöd för ett arbetssätt med tydliga mål och prioriteringar*.

2.1.1 Nationella och regionala prioriteringar för naturvårdande skötsel och restaurering (1)

En viktig del för ett framgångsrikt arbete är att det är tydligt hur insatser, åtgärder i fält och resultat hänger ihop. För varje resultat som behöver nås i form av bibehållet eller förbättrat bevarandetillstånd för livsmiljötyper eller arter behöver en tydlig koppling finnas till behovet av åtgärder. Det gäller såväl åtgärder för löpande skötsel, för att förbättra tillstånd och för att återskapa livsmiljötyper och livsmiljöer för arter. Det är angeläget att förtydliga prioriteringar för att leva upp till åtaganden i naturvårdsdirektiven och Förordningen om restaurering av natur. Senast 1 september 2026 ska Sverige enligt krav i Förordningen om restaurering av natur lämna in förslag till nationell restaureringsplan gällande genomförande av restaureringsåtgärder för att bibehålla och förbättra tillståndet i livsmiljötyper samt åtgärder för återskapande till 2030, 2040 och 2050. Naturvårdsverket ser det som viktigt att redan nu öka medvetenheten och förståelsen för övergripande prioriteringar, hur det förhåller sig till dagens arbete och vad det betyder för verksamheten. Detta för att vara väl förberedda för att fördjupa och justera arbetet utifrån den nationella restaureringsplanen som ska gälla senast från 2027.

MÅL

- Ökad medvetenhet hos länsstyrelserna och Naturvårdsverket om vad åtaganden i naturvårdsdirektiven samt kraven i förordningen om restaurering av natur betyder för åtgärdsarbetet i skyddad natur avseende omfattning och angelägenhetsgrad.
- Förtydligade prioriteringar för vilka åtgärder som behövs för att bibehålla och utveckla tillståndet för livsmiljötyper och livsmiljöer för arter.

INSATSER

- 1) **Naturvårdsverket** presenterar och kommunicerar prioriteringar för naturskötsel på nationell nivå utifrån en nulägesbild.
- 2) **Länsstyrelserna** gör en översiktlig bedömning i vilken grad respektive länsstyrelses hittillsvarande prioriteringar motsvarar de Naturvårdsverket anger. Vid behov justeras länsstyrelsernas prioriteringar. Länsstyrelserna preciserar prioriteringar utifrån regionala förutsättningar.
- 3) **Naturvårdsverket och Länsstyrelserna** preciserar prioriteringar när den nationella restaureringsplanen fastställts (preliminärt 2027).

Förtydligade prioriteringar som görs genom ovanstående insatser är styrande för insatserna i alla insatsområden inom *Stärkta förutsättningar för genomförande av åtgärder* (avsnitt 2.2) och är också av stor betydelse för genomförandet av insatser inom området *Förbättrad kunskapsförsörjning och informationshantering* (avsnitt 2.3.).

2.1.2 Målstyrt arbetssätt med fokus på friluftslivsmålen (2)

Friluftslivspolitikerna och friluftslivsmålen är utgångspunkter för friluftslivsarbetet i skyddade naturområden. Naturvårdsverkets och länsstyrelsernas roll, ansvar och uppdrag ska på ett effektivt sätt bidra till dessa. Det saknas idag ett gemensamt arbetssätt som stärker och tydliggör arbetet mot friluftslivsmålen. Ett sådant behövs för att rikta kraft och prioritera områden och insatser på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Syftet är att skapa en tydlig styrning och ett gemensamt fokus mot friluftslivsmålen, samt för att klargöra hur skyddade områden kan vara en resurs för friluftsliv och naturturism. Arbetssättet bör utgöra en viktig bas till grundläggande prioriteringar och en förbättrad uppföljning som leder till ökad kunskap om friluftslivets värden, åtgärders effekter och bedömning av framtida åtgärdsbehov.

Arbete pågår redan inom insatsområdet. En vägledning mot ett målstyrt arbetssätt finns på plats¹⁰. Syftet är att alla skyddade områden har en målklass (inklusive kommuners områden). I vägledningen finns också ett gemensamt långsiktigt mål som tydliggör skyddade områden som resurs för friluftsliv och naturturism.

MÅL

- Ett målstyrt arbetssätt har etablerats för att dela in områden i olika ambitionsnivåer. Det ger grundläggande prioriteringar på ett sätt som skapar ett effektivare arbete, och bidrar till en systematisk uppföljning för att tydliggöra att skyddade områden är en resurs för friluftsliv och naturturism.
- Länsstyrelser och andra berörda upplever att vägledningen kring målklassning ger ett bra stöd i bildandeprocessen samt att ambitionsnivåerna i målklasserna ger ett grundläggande stöd till förvaltningen vid prioritering av insatser för friluftslivet och uppföljning.

¹⁰ Vägledning Klassa skyddade områden i målklasser. <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/skyddad-natur/klasa-skyddade-omraden-i-malklasser/#E-1861463314>

INSATSER

1. **Naturvårdsverket tillsammans med representanter från länsstyrelser** arbetar fram riktvärden som används vid fördelning av skyddade områden i olika målklasser i syfte att främja ett jämlikt friluftsliv.
2. **Tre pilotlän testar** de framtagna riktvärdena, tar fram plan för behov av fördelning av länets områden och indelar sina befintligt skyddade områden i de nationella målklasserna. Det i syfte att kunna stötta kommande länsstyrelserns arbete.
3. **Länsstyrelserna** tar fram plan för behov av fördelning av länets områden och indelat länets befintliga skyddade områden enligt vägledning Målklassning av naturreservat och nationalparker (nya områden klassas kontinuerligt).

2.1.3 Nationella och regionala prioriteringar för en effektiv och målstyrd besöksförvaltning (3)

Friluftslivsarbetet har som målsättning att göra det möjligt för människor att besöka skyddade naturområden. Att arbeta för att skyddade områden är en resurs för friluftslivet och naturturismen omfattar en bredd av sakfrågor och arbetsområden, såsom tillgänglighetsfrågor, naturvägledning, naturum och kommunikation. Alla är viktiga verksamheter och områden. För ett effektiv och målstyrt friluftslivsarbete behöver prioriteringar göras både på nationell, regional och områdesspecifik nivå. Prioriteringarna bör baseras på erfarenhet, kunskap och forskning men även utifrån uppföljning och ett årligt nuläge. Men prioriteringar påverkas också av faktorer som tillgänglig budget, personella resurser, avvägningar mellan och inom förvaltningsuppdraget med mera. När läget är tufft är prioriteringar än viktigare. Det som prioriteras ner får konsekvenser av olika slag. Naturvårdsverket ser behov av att bli tydligare med nationella prioriteringar, som omfattar bredden av frågor och arbetsområden kopplat till friluftslivsarbetet. Dessutom ser Naturvårdsverket behov av att ge bättre stöd för prioriteringar på regional nivå. Stödet kan sen vara en utgångspunkt för de regionala och lokala prioriteringarna inom och mellan enskilda områden (med utgångspunkt i målklasserna). Båda stöden är viktiga utifrån en fluktuerande budget över tid. (Förbättringsarbete inom förbättrad kunskapsförsörjning och informationshantering påverkar även denna insats).

MÅL

- Det är tydligt för personer som arbetar med friluftsförhållanden (förvaltning, naturum, kommunikation mm) hur Naturvårdsverket prioriterar och varför, inom olika områden med fokus på friluftsliv, på nationell nivå.
- Förvaltande instanser anser att de har goda förutsättningar att göra väl avvägda, effektiva och kunskapsbaserade prioriteringar på regionala/lokala nivå (ex vis löpande förvaltning/satsningar på vissa sakområden med tydlig fokus/nedprioriteringar)

INSATSER

1. **Naturvårdsverket tar fram** en nationell planering med övergripande mål och prioritering för olika områden med fokus på friluftsliv över en treårsperiod, utifrån befintlig kunskap om nuläge. Planen ses över årligen och revideras vid behov och används i verksamhetsplaneringen.
2. **Länsstyrelserna har kunskap om och beaktar** den nationella planen i sin verksamhetsplanering.

Förtydligade prioriteringar som görs genom ovanstående insatser är styrande för insatserna i alla insatsområden inom *Stärkta förutsättningar för genomförande av åtgärder* (avsnitt 2.2) och är också av stor betydelse för genomförandet av insatser inom området *Förbättrad kunskapsförsörjning och informationshantering* (avsnitt 2.3.).

2.2 Stärkta förutsättningar för genomförande av åtgärder

För att nå de målsättningar som uppdraget att förvalta skyddade områden omfattar behövs goda förutsättningar att kunna genomföra åtgärder. Det finns idag brister, stora som små, inom olika delar av verksamheten kring att skapa de bästa förutsättningarna för förvaltningen. Insatserna som identifierats anses som angelägna både för livsmiljötyper och arter, respektive friluftsliv.

2.2.1 Beslut, föreskrifter och skötselplaner hindrar inte prioriterade förvaltningsåtgärder (4)

Beslut och skötselplaner behöver stödja genomförandet av prioriterade åtgärder (se avsnitt 2.1.). Om de inte gör det behöver de revideras, annars riskerar förvaltningen att bli ineffektiv p g a att prioriterade åtgärder inte kan genomföras. Beslut och skötselplaner behöver också motsvara de lagkrav som finns på genomförande av åtgärder. Att ha den reglering som behövs för att kunna genomföra nödvändiga

bevarandeåtgärder för Natura 2000 är ett lagkrav. Naturrestaureringsförordningen ställer inte bara krav på genomförande av åtgärder i Natura 2000-områden utan även utanför, bl.a. i alla förekomster av livsmiljötyp som idag inte är i gott tillstånd och av arters livsmiljöer som idag har otillräcklig kvalitet eller kvantitet. Därför finns ett starkt formellt krav på genomförande av åtgärder i alla skyddade områden som omfattar ytor med livsmiljötyper där åtgärder behövs för att hindra avsevärd försämring eller för att bidra till nödvändiga förbättringar. Hur Sverige ska genomföra naturrestaureringsförordningen kommer framgå i mer detalj av den nationella restaureringsplanen. Enligt förordningen bör Sverige, när så är lämpligt, fram till 2030, prioritera områden med livsmiljötyper som inte är i gott tillstånd och som är belägna inom Natura 2000-områden när de vidtar restaureringsåtgärder. Därmed är det viktigt att de nationella skyddsbesluten inte utgör formella hinder för uppfyllande av art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet, och genomförande av förordningen om restaurering av natur. Skyddsbeslut och skötselplaner behöver därför revideras så att de inte hindrar genomförandet av de mest angelägna bevarandeåtgärderna (med utgångspunkt från 2.1.1. *Nationella och regionala prioriteringar för naturvårdande skötsel och restaurering*). I vissa fall finns brister i överensstämmelse mellan vad som rapporterats in och vad som finns i verkligheten i Natura 2000-områden. Detta måste hanteras så att de verkliga behoven omhändertas. Beslut och skötselplaner kan även behöva ses över när ny kunskap om t.ex. åtgärdsbehov för arter och livsmiljötyper tillkommer.

Behov finns också utifrån ett friluftslivsperspektiv. Inskränkningar för friluftslivet i befintliga beslut är inte alltid väl motiverade utifrån syftet med områdesskyddet. Syfte och mål som tydliggör riktning för friluftslivet i skötselplaner och beslut är ofta bristfälliga och åtgärder för att uppnå hållbara besök är heller inte alltid möjliga. Beslut och skötselplaner bör revideras så att åtgärder och resurser ska kunna användas till de mest prioriterade områdena och mest angelägna åtgärderna och därmed bidra till effektivt målstyrt arbete med friluftsliv och besöksförvaltning.

MÅL

- Beslut, föreskrifter och skötselplaner hindrar inte genomförande av nödvändiga bevarandeåtgärder i Natura 2000-områden, åtgärder som identifieras i den nationella restaureringsplanen för genomförande av förordningen om restaurering av natur eller andra angelägna åtgärder för livsmiljötyper och arter.
- Beslut, föreskrifter och skötselplaner har inte onödigt ingripande föreskrifter och hindrar inte genomförande av prioriterade insatser gällande säkerhet, hållbart friluftsliv, organiserad verksamhet, tillgänglighet som i sin tur påverkar måluppfyllelse av nationella målsättningar för friluftsliv.

INSATSER

Naturvårdsverket

1. **Naturvårdsverket utvecklar** vägledning för att så rationellt som möjligt men också rättssäkert kunna göra revidering av befintliga beslut och skötselplaner, utifrån hantering av omfattande behov kopplade till kraven i art- och habitatdirektivet samt förordningen om restaurering av natur.
2. **Naturvårdsverket utvecklar** befintliga vägledningar i syfte att förbättra förutsättningarna för friluftsliv och naturturism vid revideringar av beslut och skötselplaner.
3. **Naturvårdsverket ger stöd** till länsstyrelserna kring hur och vad länen ska identifiera och prioritera utifrån hinder av förvaltningsåtgärder samt områden.

Länsstyrelserna

1. **Länsstyrelserna identifierar** löpande vilka beslut, föreskrifter och skötselplaner som:
 - a. hindrar nödvändiga bevarandeåtgärder i Natura 2000-områden och de ytterligare åtgärder som omfattas av den nationella restaureringsplanen samt bedömer angelägenhetsgrad utifrån nationella och regionala prioriteringar
 - b. hindrar friluftsliv (onödigt ingripande föreskrifter) eller hindrar möjlighet till genomförande av åtgärder för att skapa förutsättningar för ett hållbart friluftsliv utifrån angelägenhetsgrad samt nationella och regionala prioriteringar. Identifierar brister kring precisering av mål och syfte för friluftsliv i beslut och skötselplan för enskilda områden.
2. **Länsstyrelserna tar fram och fastställer** en prioritetsplan för revidering med fokus på de mest angelägna åtgärderna.
3. **Länsstyrelserna reviderar** beslut, skötselplaner och föreskrifter enligt framtagen prioritetsplan.

2.2.2 Rådighet för förvaltare i Natura 2000-områden som inte omfattas av annat områdesskydd (5)

Länsstyrelserna tar fram bevarandeplaner för de Natura 2000-områden som finns i länet, men Natura 2000-områden som saknar reglering på annat sätt har inte någon utpekad förvaltare genom det enskilda beslutet. I stället anges i § 16 Förordningen om områdesskydd att alla myndigheter ska prioritera att genomföra de åtgärder som är nödvändiga för att målet med bevarandet ska kunna uppnås. Nödvändiga åtgärder i Natura 2000-områden behöver därför regleras. Länsstyrelserna anger att nödvändiga åtgärder ibland inte blir genomförda på grund av avsaknad av rådighet. Detta leder till att åtgärder med hög prioritet inte blir genomförda, att mål inte nås och åtaganden inte uppfylls. En anledning till att åtgärderna inte reglerats är att det

finns oklarheter kring hur länsstyrelserna ska reglera sådana åtgärder som är beroende av löpande skötsel - men inte innebär att pågående markanvändning bör upphöra.

För att ge förvaltaren rådighet gällande åtgärder i Natura 2000-områden kan det behövas enskilda avtal med markägaren eller beslut om ytterligare områdesskydd. I praktiken är det normalt länsstyrelsen som har ansvar för att säkerställa förvaltningen av Natura 2000-områden som inte omfattas av annat skydd, om de inte ligger på mark som ägs eller förvaltas av andra myndigheter.

MÅL

- Länsstyrelserna har säkerställt att nödvändiga bevarandeåtgärder kan genomföras i alla Natura 2000-områden, även de som inte omfattas av annan skyddsform (t.ex. naturreservat).

INSATSER

1. **Naturvårdsverket tar fram** kompletterande vägledning om hur rådigheten för förvaltare i Natura 2000-områden kan stärkas.
2. **Länsstyrelserna identifierar** alla områden med behov av ökad rådighet för att kunna genomföra nödvändiga bevarandeåtgärder utifrån angelägenhetsgrad i relation till mål och prioriteringar.
3. **Länsstyrelserna säkerställer** nödvändig reglering av rådighet så att brist på rådighet inte hindrar eller försvårar genomförandet av prioriterade åtgärder.

2.2.3 Ekonomiska resurser fördelas ändamålsenligt och effektivt (6)

En av de grundläggande förutsättningarna för genomförande av prioriterade insatser är de ekonomiska ramarna. Det finns sedan år 2008 en modell för de delar av 1:3-anslaget som fördelas till förvaltning av statligt skyddade områden (den så kallade skötselschablonen). Modellen är i behov av översyn utifrån att:

- den delvis bygger på data som är inaktuella
- omvärldsfaktorer har förändrats (t. ex har restaureringsförordningen trätt i kraft med kommande nationell restaureringsplan, och friluftspolitiken med tillhörande mål har tillkommit).
- det finns en stor variation i hur man regionalt prioriterar medel och hur förvaltningsbehoven ser ut.
- det är otydligt om finansieringsmodellen är effektiv

Sammantaget är det otydligt om resurser används effektivt och ändamålsenligt, och om medel fördelas mellan länsstyrelserna så att de nationellt mest prioriterade åtgärderna kan genomföras. Tillsammans med utvecklingsområden kring prioriteringar, erfarenhetsutbyte, förbättrat kunskapsläge och IT-stöd kan genomförande av detta utvecklingsområde också stötta länen med att göra avvägningar mellan friluftsliv och naturskötsel.

MÅL

- Ekonomiska resurser fördelas och används på ett ändamålsenligt och effektivt sätt i relation till uppdrag, prioriteringar och mål.

INSATSER

1. **Naturvårdsverket tar, i samverkan med länsstyrelserna, fram** en analys av behov av förändringar av finansieringsmodellen för att åstadkomma en mer ändamålsenlig styrning mot de viktigaste behoven.
2. **Naturvårdsverket genomför åtgärder** för förbättrad finansiell styrning utifrån slutsatser i analysen ovan.
3. **Naturvårdsverket ser över och vid behov reviderar** vägledningarna kring investeringar eller annan vägledning som påverkats av förändring i finansiell styrning
4. **Länsstyrelserna bedömer** i vilken mån omprioriteringar i användningen av bidrag de får för förvaltning av skyddad natur behöver göras för att säkerställa att ekonomiska resurser används till de mest prioriterade åtgärderna utifrån uppdraget.

2.2.4 Kapacitet och kompetens är tillräcklig för genomförande av prioriterade åtgärder (7)

För en adaptiv förvaltning är det av största vikt att ha en kunskapsorienterad förvaltning och organisation med tillräcklig kapacitet för att på bästa sätt nå nationella och internationella mål och krav. Relevant kompetens, samverkan och erfarenhetsutbyte, kunskap om forskning och andra viktiga underlag är grundläggande. Här kan vi nå viktiga synergier tillsammans. Det sker ständig förändring och utveckling inom olika områden av förvaltningsarbetet och vi som myndigheter behöver skapa förutsättningar för att leva upp till nationella och internationella åtaganden och mål. En kunskapsorienterad organisation är viktig för att fånga in behov för att uppnå det. För att nå detta behövs bland annat god tillgång på aktuella vägledningarna och möjligheter till kompetensutveckling. Det är därför betydelsefullt att få en bättre bild över behov kring stöd och vägledning, hur samverkan och erfarenhetsutbyte kan förstärkas, hur forskning och ny kunskap når

ut. Hur kunskap och kompetens sen omsätts påverkar val av prioriteringar och insatser både inom och mellan naturskötsel och besöksförvaltning.

MÅL

- Personer som på olika sätt arbetar med förvaltning utvecklar sin kompetens, ökar sin kunskap och tillämpar den för att stärka genomförandet av prioriterade åtgärder för naturskötsel och friluftsliv, genom att:
 - ha aktuella kunskaper om t.ex. lämpliga skötsel- och restaureringsmetoder, besöksräkning, uppföljning m.m., och tillämpar dessa,
 - ta del av erfarenheter från andra förvaltare,
 - använda aktuell vägledning från Naturvårdsverket
 - ta del av relevant forskning

INSATSER

Vägledning

1. **Naturvårdsverket undersöker** vägledningsbehov hos förvaltande organisationer och tar fram en plan och prioritering för revidering av befintlig vägledning och framtagande av ny vägledning.
2. **Naturvårdsverket arbetar succesivt** med vägledningar enligt prioriteringar i planen.
3. **Naturvårdsverket ser över och stämmer av** planen över tid, fångar in nya/ändrade behov med förvaltande organisationer för att hålla den aktuell.
4. **Naturvårdsverket kommunicerar** och ökar kunskapen om nya och reviderade vägledningar internt och till förvaltande organisationer.
5. **Länsstyrelserna säkerställer att** personalen har kännedom och kunskap om Naturvårdsverkets vägledningar och att de kan tillämpas.

Kunskap och erfarenhetsutbyte

1. **Naturvårdsverket och länsstyrelserna diskuterar och** arbetar gemensamt fram insatser (t.ex. arbetssätt, strukturer, plattformar, forum m.m.) för att förbättra erfarenhetsutbytet mellan förvaltare, samt för att uppmärksamma och öka kunskap om ny forskning och annan relevant kunskap.
2. **Länsstyrelserna säkerställer att** personalen kan ta del av viktiga kompetensutvecklande insatser.

2.3 Förbättrad kunskapsförsörjning och informationshantering

För att arbeta effektivt med skyddade områden behöver vi goda kunskaper om det vi ska bevara och utveckla samt om effekten av våra åtgärder. Med dessa kunskaper som grund kan vi arbeta kunskapsbaserat och målinriktat, fokusera på de insatser som ger störst effekt och löpande utvärdera och förbättra verksamheten. Det gör det enklare att synliggöra resultaten av arbetet i olika sammanhang, exempelvis återrapportering om 1:3-anslaget, EU-rapporteringar, årsredovisningar, den regelbundna uppföljningen av miljö kvalitetsmålen och friluftslivsmålen samt i budgetunderlag till Regeringskansliet.

Utvecklingsområden med insatser för att utveckla kunskapsförsörjning och informationshantering beskrivs nedan. Varje område syftar till att stärka förutsättningarna att bedriva en kunskapsbaserad förvaltning där måluppfyllelse och resultat av arbetet kan sammanställas och utvärderas på olika geografiska nivåer.

Vidare kan detta kunskapsunderlag ligga till grund för utveckling av verksamheten regionalt och nationellt för att löpande kunna prioritera de mest angelägna åtgärderna och insatserna. Underlaget kan också bidra till att bättre uppskatta kostnaden för att bibehålla och utveckla de skyddade områdenas värden och därmed fungera som grund för budgetunderlag och finansiell styrning.

2.3.1 Förbättrad kunskap om bevarandetillstånd, åtgärdsbehov och effekter av åtgärder (8)

För att säkerställa ett effektivt arbete med att bibehålla och utveckla livsmiljötyper och livsmiljöer för arter behövs förbättrad kunskap. Befintlig kunskap och information är inte helt enkel att använda eller sammanställa, bl.a. på grund av att data lagras på olika platser och i olika format, samt att termer och begrepp används olika. I dagsläget finns ett stort behov av förbättrad kunskap om:

- var livsmiljötyper och livsmiljöer för arter förekommer
- deras tillstånd
- åtgärdsbehov
- genomförda åtgärders effekter
- kostnader för genomförda åtgärder

Behoven kommer från flera håll. Från EU-nivån finns krav särskilt i förordningen om restaurering av natur, art- och habitatdirektivet, fågeldirektivet och havsmiljödirektivet. Informationen behövs inte bara för att genomföra dessa krav nationellt, utan också för att berörda myndigheter ska kunna följa nationell lagstiftning och sina instruktioner. I det ingår bland annat att ta fram budgetunderlag, återrapporteringar och att handlägga ärenden kostnadseffektivt och rättssäkert. Kraven i EU:s restaureringsförordning är omfattande, och eftersom implementeringen är i en tidig fas är tidplaner och detaljer för genomförandet ännu

inte fastställda. Nedan beskrivs därför mål och insatser översiktligt. Konkretisering av tidplaner och mer detaljerad kravbild kommer utvecklas under 2026 – 2028.

MÅL

- Vi har goda kunskaper om aktuellt bevarandetillstånd och åtgärdsbehov för livsmiljötyper och arter samt effekter av åtgärder. Information och kunskap kan sammanställas och analyseras på olika geografiska nivåer så att de kan utgöra grund för prioritering av åtgärdsarbetet, utveckling av verksamheten samt rapportering.

INSATSER:

Insatserna som beskrivs nedan kommer att behöva pågå parallellt, därav är de formulerade som punkter.

- **Naturvårdsverket ansvarar för att ta fram** uppdaterade och utvecklade vägledningar för livsmiljötyper som tydliggör bedömningar av vad som är livsmiljötyp, tillstånd och lämpliga bevarandeåtgärder
- **Naturvårdsverket tar fram en plan** för kartering av förekomst av livsmiljötyper och deras tillstånd i skyddade områden
- **Naturvårdsverket utvecklar** kostnadseffektiva metoder för bedömning av bevarandetillstånd
- **Naturvårdsverket tar fram en strategi** för fördjupad uppföljning av bevarandetillstånd och åtgärders effekter
- **Naturvårdsverket och länsstyrelserna omhändertar kraven på kunskap och informationshantering** i Art- och habitatdirektivet på ett fullgott sätt för Natura 2000-områden (i enlighet med EU-formuläret¹¹) och utifrån kraven i Förordningen om restaurering av natur. Dessa krav omfattar förekomst av livsmiljötyper och arter, deras tillstånd samt åtgärdsbehov utifrån angelägenhetsgrad. Kraven omhändertas genom att:
 - a. kartering och uppföljning genomförs enligt planer och strategier som tas fram inom ramen för implementering av Förordningen om restaurering av natur, samt arbetet med Standard Data Form.
 - b. tillgängliggör och tillvaratar kunskap så att den kan utgöra grund för prioritering av åtgärdsarbetet, utveckling av verksamheten, samt rapportering.

¹¹ Det EU-gemensamma formuläret för uppgifter om Natura 2000-områden (Standardiserad datablankett för Natura 2000) används för att dokumentera och rapportera information om varje Natura 2000-område. Syftet är att säkerställa att alla medlemsländer beskriver sina områden på ett enhetligt sätt, så att uppgifterna kan jämföras och användas i EU:s naturvårdsarbete. Formuläret innehåller bl.a. geografiska data, skyddsstatus, livsmiljötyper och arter listade i naturvårdsdirektiven, hot och påverkan, samt förvaltningsinformation. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202302806

2.3.2 Förbättrad kunskap om nuläge, friluftslivets värden, åtgärdsbehov och effekter av åtgärder (9)

För att säkerställa ett effektivt friluftslivsarbete behövs goda kunskaper om hur långt arbetet kommit i förhållande till de nationella friluftsmålen. Kunskapen ska därefter kunna ge förutsättningar för att bedöma behov av åtgärder och insatser med god effekt. Kunskapen ska också bidra till förbättrad rapportering av effekter i återrapporeringar, årsredovisningar, nationella och regionala uppföljningar. Naturvårdsverket har fått en utvecklad instruktion som medför att vi vartannat år ska redovisa en samlad uppföljning av de friluftslivsmål som regeringen fastställt och vart fjärde år lämna förslag i syfte att målen ska nås¹². Här spelar arbetssättet kring det målstyrda arbetssättet (3.1.2) och målklassning¹³ av naturreservat och nationalparker en viktig roll i förbättringsarbetet. Med tydligare arbetssätt och mål samt tillhörande IT-stödsystem (3.3.3) finns förutsättningar för bättre kunskap. Ett långsiktigt, systematiskt och strukturerat arbete behöver ske över relativt lång tid för att åstadkomma måluppfyllelse av insatsområdet.

MÅL

- Vi har goda kunskaper om nuläge, åtgärdsbehov, genomförda åtgärder samt effekter av åtgärder. Information och kunskap kan sammanställas och analyseras på olika geografiska nivåer så att de kan utgöra grund för prioritering av åtgärder, utveckling av verksamheten samt rapportering.

INSATSER

1. **Naturvårdsverket utvecklar** en ändamålsenlig och målstyrd återrapporering (ex vis förvaltande organisationers verksamhetsberättelse, annan årlig rapportering).
2. **Naturvårdsverket tar fram en översiktlig plan** och struktur över vilka steg som behöver tas till en nationell långsiktig, behovsstyrd uppföljning.
3. **Länsstyrelserna följer upp friluftslivsarbetet** inklusive målklasser och enligt utarbetad struktur/vägledning.

¹² Förordning (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket | Sveriges riksdag, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2012989-med-instruktion-for_sfs-2012-989/

¹³ Vägledning Klassa skyddade områden i målklasser. <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/skyddad-natur/klassa-skyddade-omraden-i-malklasser/#E-1861463314>

2.3.3 IT-stöd som motsvarar förvaltningens behov (10)

Att med god precision kunna planera, prioritera och utvärdera förvaltningens insatser är grundläggande för en effektiv förvaltning och kräver ett bra stödsystem. Art- och habitatdirektivet samt förordningen om restaurering av natur ställer också omfattande krav på kunskap om bl a förekomster av livsmiljötyper, livsmiljöer för arter, bevarandetillstånd, åtgärdsbehov och genomförda åtgärder. Nuvarande system motsvarar varken dessa lagkrav eller behoven för att kunna bedriva en effektiv förvaltning, vare sig för friluftsliv eller naturskötsel. Dagens IT-system bygger dessutom på en äldre modell för geodatahantering som inte är tillräckligt användarvänlig. Ett reviderat system behöver också en uppbyggnad som möjliggör övergripande analyser och jämförelser mellan regioner, genom att utgå från en enhetlig systematik och konsekvent hantering av termer och begrepp. IT-stöd behöver bland annat kunna hantera uppgifter om förekomst, tillstånd, nuläge, åtgärdsbehov, genomförda åtgärder och dess effekter samt kostnader. Ett välfungerande system är en viktig för det dagliga arbetet inom förvaltningen, en grund för att enkelt kunna hämta uppgifter och kunskap till olika rapporteringar för livsmiljötyper, arter och friluftsliv för nuläge och måluppfyllelse.

MÅL

- Ett välfungerande IT-system som motsvarar lagkrav och ger ett bra stöd för planering och utvärdering av förvaltningens åtgärder, samt för framtagande av underlag till rapportering.

INSATSER

1. **Naturvårdsverket och länsstyrelserna** kartlägger behov av IT-stöd och beskriver de processer som systemet ska stödja.
2. **Naturvårdsverket samlar och vid behov fastställer termer och begrepp** så att de motsvarar kraven i art- och habitatdirektivet och förordningen om restaurering av natur samt för friluftslivet
3. **Naturvårdsverket och länsstyrelserna** utvecklar nytt IT-stöd utifrån konstaterade behov
4. **Naturvårdsverket och länsstyrelserna driftsätter** IT-systemet
5. **Länsstyrelserna och Naturvårdsverket använder** det nya IT-systemet för planering och rapportering av genomförda åtgärder, på ett sätt som möjliggör systematisk utvärdering av hur de genomförda åtgärderna motsvarar behoven som framgår av uppsatta mål.

3. Bilaga 1. Översikt insatser

Tabellerna nedan visar en översikt över alla insatser under respektive utvecklingsområde med planerat start- och slutår. En asterisk (*) innebär att insatsen genomförs inom ramen för implementering av förordningen om restaurering av natur, eller är beroende av denna, och att tidplanen anpassas utifrån den. De insatser som ännu inte är tidsatta kommer att tidsättas så snart resurser finns för genomförande eller genomförs längre fram. Justeringar av tidsplan och insatser sker vid en årlig översyn av handlingsplanen.

Beskrivningarna av insatserna kan vara nerkortat.

Bättre stöd för ett arbetssätt med tydliga mål och prioriteringar

Utvecklingsområden	Insatser NV	Insatser Lst	Startår	Slutår
1. Nationella och regionala prioriteringar för naturvårdande skötsel och restaurering*	Naturvårdsverket presenterar och kommunicerar prioriteringar för naturskötsel på nationell nivå utifrån en nulägesbild		2026	
		Länsstyrelserna gör en översiktlig bedömning i vilken grad respektive länsstyrelses hittillsvarande prioriteringar motsvarar de Naturvårdsverket anger. Vid behov justeras länsstyrelsernas prioriteringar.	2026	
	Naturvårdsverket och Länsstyrelserna preciserar prioriteringar när den nationella restaureringsplanen fastställts (preliminärt 2027).		*	
2. Målstyrt arbetssätt med fokus på friluftsmålen	Naturvårdsverket tillsammans med representanter från länsstyrelser arbetar fram riktvärden som används vid fördelning av skyddade områden i olika målklasser i syfte att främja ett jämlikt friluftsliv.		2025	2025 (klart)
		Pilotlän testar de framtagna riktvärdena och genomför justering och fördelning av sina skyddade områden i målklasser	2025	2026
		Länsstyrelserna har tagit fram underlag för behov av fördelning samt indelat länets befintliga skyddade områden i de nationella målklasserna.	2026/2027	2029
3. Nationella och regionala prioriteringar för en effektiv och målstyrd besöksförvaltning	Naturvårdsverket tar fram en nationell planering med övergripande mål och prioritering för olika områden med fokus på friluftsliv.		2026	2027

		Länsstyrelserna har kunskap om och beaktar den nationella planen i sin verksamhetsplanering.	Löpande	
--	--	--	---------	--

Stärkta förutsättningar för genomförande av åtgärder

Utvecklingsområden	Insatser NV	Insatser Lst	Startår	Slutår
4. Beslut, föreskrifter och skötselplaner hindrar eller försvårar inte viktiga skötselåtgärder	Naturvårdsverket utvecklar vägledning för att så rationellt som möjligt men också rättssäkert kunna göra revidering av befintliga beslut och skötselplaner, utifrån hantering av omfattande behov kopplade till kraven i art- och habitatdirektivet samt Förordningen om restaurering av natur.			
	Naturvårdsverket utvecklar befintliga vägledningar i syfte att förbättra förutsättningarna för friluftsliv och naturturism vid revidering av beslut och skötselplaner.			
	Naturvårdsverket ger stöd till länsstyrelserna kring hur och vad länen ska identifiera och prioritera utifrån hinder av förvaltningsåtgärder samt områden.			

		Länsstyrelserna identifierar löpande vilka beslut, föreskrifter och skötselplaner som: a. hindrar nödvändiga bevarandeåtgärder i Natura 2000-områden b. hindrar friluftsliv (onödigt ingripande föreskrifter) eller hindrar möjlighet till genomförande av åtgärder för att skapa förutsättningar för ett hållbart friluftsliv	Löpande	
		Länsstyrelserna tar fram och fastställer en prioritetsplan för revidering som omfattar helheten.		
		Länsstyrelserna reviderar beslut, skötselplaner och föreskrifter enligt framtagna prioritetsplan.		
5. Rådighet för förvaltare i Natura 2000 områden som inte omfattas av annat områdesskydd	Naturvårdsverket tar fram kompletterande vägledning om hur rådigheten för förvaltare i Natura 2000-områden kan stärkas.			
		Länsstyrelserna identifierar alla områden med behov av ökad rådighet för att kunna genomföra nödvändiga bevarandeåtgärder utifrån angelägenhetsgrad i relation till mål och prioriteringar.		
		Länsstyrelserna säkerställer nödvändig reglering av rådighet så att brist på rådighet inte hindrar eller försvårar genomförandet av prioriterade åtgärder.		
6. Ekonomiska resurser fördelas	Naturvårdsverket tar i samverkan med länsstyrelserna fram en analys av behov av förändringar för en mer ändamålsenlig styrning mot de viktigaste behoven.			

ändamålsenligt och effektivt	Naturvårdsverket genomför åtgärder för förbättrad finansiell styrning utifrån slutsatser i analysen ovan.		2025	
	Naturvårdsverket ser över och vid behov reviderar vägledning kring investeringar eller annan vägledning som påverkats av förändring i finansiell styrning		2026	
		Länsstyrelserna bedömer mån av omprioriteringar i användningen av förvaltningsbidragen för att säkerställa att ekonomiska resurser används till de mest prioriterade åtgärderna.		
7. Kapacitet och kompetens är tillräcklig för genomförande av prioriterade åtgärder a) Vägledning	Naturvårdsverket undersöker vägledningsbehov hos förvaltande organisationer och tar fram en plan och prioritering för revidering av befintlig vägledning och framtagande av ny vägledning.		2025	2026
	Naturvårdsverket arbetar succesivt med vägledningar enligt prioriteringar i planen.		Löpande	
	Naturvårdsverket ser över och stämmer av planen över tid, fångar in nya/ändrade behov med förvaltande organisationer för att hålla den aktuell.		Löpande	
	Naturvårdsverket kommunicerar och ökar kunskapen om nya och reviderade vägledningar internt och till förvaltande organisationer.			
		Länsstyrelserna säkerställer att personalen har kännedom och kunskap om Naturvårdsverkets vägledningar och att de kan tillämpas.		

b) Kunskap och erfarenhetsutbyte	Naturvårdsverket och länsstyrelserna diskuterar och arbetar gemensamt fram insatser (t.ex. arbetssätt, strukturer, plattformar, forum m.m.) för att förbättra erfarenhetsutbytet mellan förvaltare, samt för att uppmärksamma och öka kunskap om ny forskning och annan relevant kunskap.			
		Länsstyrelserna säkerställer att personalen kan ta del av viktiga kompetensutvecklande insatser.		

Förbättrad kunskapsförsörjning och informationshantering

Utvecklingsområden	Insatser NV	Insatser Lst	Startår	Slutår
8. Förbättrad kunskap om bevarandetillstånd, åtgärdsbehov och effekter av åtgärder*	Naturvårdsverket ansvarar för att ta fram uppdaterade och utvecklade vägledningar för livsmiljötyper som tydliggör bedömningar av vad som är livsmiljötyp, tillstånd och lämpliga bevarandeåtgärder			

9. Förbättrad kunskap om nuläge, friluftslivets värden, åtgärdsbehov och effekter av åtgärder	Naturvårdsverket tar fram en plan för kartering av förekomst av livsmiljötyper och deras tillstånd i skyddade områden			
	Naturvårdsverket utvecklar kostnadseffektiva metoder för bedömning av bevarandetillstånd			
	Naturvårdsverket tar fram en strategi för fördjupad uppföljning av bevarandetillstånd och åtgärders effekter			
	Naturvårdsverket och länsstyrelserna omhändertar kraven på kunskap och informationshantering i Art- och habitatdirektivet på ett fullgott sätt för Natura 2000-områden (i enlighet med EU-formuläret) och utifrån kraven i Förordningen om restaurering av natur. Dessa krav omfattar förekomst av livsmiljötyper och arter, deras tillstånd samt åtgärdsbehov utifrån angelägenhetsgrad. Kraven omhändertas genom att: a. kartering och uppföljning genomförs enligt planer och strategier som tas fram inom ramen för implementering av Förordningen om restaurering av natur, samt arbetet med Standard Data Form. b. tillgängliggör och tillvaratar kunskap så att den kan utgöra grund för prioritering av åtgärdsarbetet, utveckling av verksamheten, samt rapportering.			
	Naturvårdsverket har utvecklat en ändamålsenlig och målstyrd återrapporering			
	Naturvårdsverket har tagit fram en översiktlig plan och struktur över vilka steg som behöver tas till en nationell långsiktig, behovsstyrd uppföljning.			
		Länsstyrelserna följer upp målklassning/fördelning enligt utarbetad mall/ struktur /vägledning		

10. IT-stöd som motsvarar förvaltningens behov*	Naturvårdsverket och länsstyrelserna kartlägger behov av IT-stöd och beskriver de processer som systemet ska stödja.	2025	
	Naturvårdsverket samlar och vid behov fastställer termer och begrepp så att de motsvarar kraven i art- och habitatdirektivet och förordningen om restaurering av natur samt för friluftslivet		
	Naturvårdsverket och länsstyrelserna utvecklar nytt IT-stöd utifrån behov	2026	
	Naturvårdsverket och länsstyrelserna driftsätter IT-systemet	2027	
	Länsstyrelserna och Naturvårdsverket använder det nya IT-systemet för planering, rapportering med mera	2027	